

УДК 616.314.17/18-06:616.33/34

© Н. В. Манащук, Н. В. Чорній, В. В. Шманько

Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Взаємозв'язок патології пародонта та патології шлунково-кишкового тракту

Резюме. У статті представлено огляд наукової літератури про взаємозв'язок патології пародонта та патології шлунково-кишкового тракту.

Ключові слова: тканини пародонта, шлунково-кишковий тракт.

Н. В. Манащук, Н. В. Чорній, В. В. Шманько

Тернопольский государственный медицинский университет
имени И. Я. Горбачевского

Взаимосвязь патологии пародонта и патологии желудочно-кишечного тракта

Резюме. В статье предоставлен обзор научной литературы о взаимосвязи патологии пародонта и патологии желудочно-кишечного тракта.

Ключевые слова: ткани пародонта, желудочно-кишечный тракт.

N. V. Manashchuk, N. V. Chorniy, V. V. Shmanko

Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky

Interconnection between parodontium pathology and pathology of gastrointestinal tract

Summary. Literature review concernang interconnection between parodontium pathology and pathology of gastrointestinal tract is presented in this article.

Key words: parodontium tissue, gastrointestinal tract.

Захворювання тканин пародонта є однією з найбільш складних проблем сучасної стоматології [1,5,8]. Втрата зубів і нормальної жувальної ефективності, косметичний дефект, несприятливий вплив вогнищ пародонтальної інфекції на організм — все це визначає як медичну, так і соціальну значимість цієї проблеми [Вейсгейм Л.Д.]. Епідеміологічні дослідження останніх років показали широку роз-

повсюдженість захворювань пародонта у всьому світі [А. В. Борисенко, 2008; Белоклицкая Г.Ф., 2008; Чумакова Ю.Г.]. Вони зустрічаються в різних вікових групах населення, мають різну ступінь важкості і тенденцію до прогресування з віком [1,9]. Україна належить до країн зі значною розповсюдженістю захворювань пародонта: залежно від регіону та віку обстежених вона досягає 85-95% (А. М.

Політун, 1996, К. М. Косенко, 2003; О. В. Павленко та співавт., 2005).

Крім високої (85-98%) розповсюдженості захворювань пародонта відмічається їх поєднання з великим набором різних загальносоматичних захворювань на фоні значного зниження захисних сил організму. Дослідженнями багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних, авторів доведено тісний взаємозв'язок між загальними захворюваннями організму, ураженнями твердих тканин зубів та станом тканин пародонта [2, 4, 6, 13]. Запальні процеси в ротовій порожнині можуть бути першими клінічними ознаками порушень при захворюваннях травної, серцево-судинної та інших систем організму [4, 5, 6]. Наявність соматичних захворювань в організмі людини вносить істотну відмінність в етіопатогенез захворювань пародонта. Для поєднаної патології характерним є взаємообтяжений перебіг захворювань за рахунок наявності тісного функціонального зв'язку між ураженими органами. Прикладом може служити травний тракт.

Шлунково-кишковий тракт і тканини пародонта мають тісний анатомічний, нервовий і гуморальний взаємозв'язок. Вони є різними відділами єдиної морфофункціональної системи, тому порожнина рота тонко реагує на зміни, які в ньому відбуваються. Захворювання пародонта при патології шлунково-кишкового тракту зустрічається у 68 – 90 % обстежених пацієнтів [Кирсанов А.Н., Вейсгейм Л.Д.]. Провідною ланкою у розвитку такої синтропії є порушення низки регуляторних механізмів: дисбаланс імунної та ендокринної системи, порушення мікроциркуляції, нейрогуморальної регуляції, психосоматичних взаємин, зміни в метаболізмі сполучної тканини, мінеральному обміні та дефіцит вітамінів [17,19]. Супутня патологія травного тракту послаблює захисні сили організму і створює умови для зниження резистентності навколорічкових тканин по відношенню до бактерій зубної бляшки і активації пародонтопатогенної мікрофлори [19, 20, 21]. Крім того, на тлі захворювань органів травлення порушується функціональна активність слинних залоз та динамічна рівновага процесів де- і ремінералізації емалі. Аналізуючи зв'язок захворювань пародонта та шлунково-кишкового тракту, більшість авторів встановили, що патологія

органів травлення частіше передують появі захворювань пародонта. Частота та інтенсивність захворювань пародонта збільшувалась пропорційно тривалості та тяжкості основного захворювання [6,9]. Таким чином, патологія шлунково-кишкового тракту є фактором ризику розвитку і несприятливого перебігу хронічних запальних та запально-дистрофічних захворювань пародонта.

Через наявність всесторонніх взаємозв'язків між органами порожнини рота і гастродуоденальної зони розвиток гінгівіту та пародонтиту розглядають як наслідок захворювань шлунково-кишкового тракту, а саме : виразкової хвороби шлунка та дванадцятипалої кишки, гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби, хронічного гастриту, панкреатиту, коліту.

Клінічне стоматологічне обстеження пацієнтів з гастроєзофагеальною рефлюксною хворобою показало, що зміни у тканинах пародонта відмічаються у 84% випадків. При цьому у 67% випадків реєстрували хронічний катаральний гінгівіт, а у 23% - хронічний генералізований пародонтит I- II ступенів важкості. [11, 19]. Про єдність процесів в ротовій порожнині та шлунково-кишковому тракті свідчить те, що ступінь запально-деструктивних процесів в пародонті корелює з активністю запалення в стравоході. [22]. Підтвердженням наявності тісного взаємозв'язку між порожниною рота і шлунково-кишковим трактом являється також виражена позитивна динаміка місцевих імунологічних показників у хворих з пародонтитом в результаті корекції дисбактеріозу кишківника та значне зменшення глибини пародонтальних кишень і часткова регенерація кісткової тканини пародонта при ортомолекулярній санації кишківника [23].

Проведені дослідження показують, що у хворих на виразкову хворобу дванадцятипалої кишки частота уражень тканин пародонта коливається від 84,6 до 97,3 %. Слід зауважити, що у пацієнтів із ускладненими формами виразкової хвороби патологія пародонта зустрічається ще частіше і характеризується тяжким перебігом [Робакидзе Н.С., 2000, Шерстюк О.А., 2001]. Захворювання пародонта зустрічається у 92% хворих з виразковою хворобою шлунка, з них у 15,4% випадків це катаральний гінгівіт, а у 76% - генералізований пародон-

тит [9, 10]. Більшість авторів висловлює припущення про можливу схожість патофізіологічних і патоморфологічних процесів у слизовій оболонці шлунка і пародонті [6, 10]. Слід зазначити, що при виразковій хворобі шлунка та дванадцятипалої кишки створюються умови для виникнення запалення в пародонті, тому що має місце порушення низки регуляторних механізмів [13]. Внаслідок цього послаблюється резистентність організму, що призводить до розвитку гінгівіту і пародонтиту. Одна з причин швидкого прогресування запальних захворювань пародонта на тлі виразкової хвороби - збільшення в крові пацієнтів рівня кальцій-регулюючих гормонів - паратиреоїдного і кальцитоніну. Припускають, що пусковим механізмом цього процесу є підвищене вироблення при виразковій хворобі гормонів шлунково-кишкового тракту (гастрину, холіцистокініну та ін.). Дані гормони сприяють збільшенню продукції кальцитоніну, і, відповідно, посиленню резорбтивних процесів у пародонті [15]. Сучасні концепції патогенезу поєднаного перебігу захворювань пародонта і виразкової хвороби передбачають зв'язок між порушенням у системі захисних механізмів і, перш за все, в імунній системі та протимікробною резистентністю організму і перебігом репаративних процесів [17, 19]. Дана концепція базується на припущенні, що патологічний процес у слизовій оболонці шлунка і дванадцятипалої кишки супроводжується аутоімунними реакціями, що призводять до пошкодження тканин ясен. При поєднанні виразкової хвороби і пародонтиту спостерігаються зрушення клітинного імунітету: зниження вмісту Т-лімфоцитів та їх функціональної активності [17].

Незважаючи на значний обсяг проведених досліджень, залишається неясною роль *H. pylori* у виникненні та перебігу захворювань ротової порожнини. Велику кількість досліджень присвячено впливу *H. pylori* на специфіку стоматологічного статусу в дорослого населення. Дані ряду досліджень свідчать про негативний вплив інфекції *H. pylori* на перебіг захворювань пародонту [16, 17]. Встановлено, що у дорослих пацієнтів з *H. pylori*-асоційованою патологією шлунково-кишкового тракту частіше зустрічаються і мають більш тяжку форму хронічний генералізований катаральний гінгівіт та пародонтит. Існує припущен-

ня, що на процес колонізації слизової оболонки порожнини рота *H. pylori* впливають мікроорганізми, які беруть участь у патогенезі захворювань пародонта [18]. Доведено, що активність та ступінь контамінації слизової оболонки шлунка *Helicobacter pylori* варіаційно корелює із поширеністю і тяжкістю хронічного генералізованого пародонтиту та катарального гінгівіту. (Борисенко А.В., Линовицька О.В., 2000; Островская Л.Ю. и соавт., 2003; Каспина А.И. и соавт., 2003).

Хронічний гастрит суттєво змінює клінічну картину та важкість патологічного процесу в пародонті. Тривалість перебігу цього захворювання і визначає частоту виникнення патологій пародонта [17, 18]. Існує припущення, що складний складчастий рельєф слизової оболонки шлунка і дванадцятипалої кишки є місцем накопичення випадкової мікрофлори. Можливо, що мікроорганізми, які колонізують порожнину рота і викликають захворювання пародонта, потрапляючи в шлунок, персистують в його приєпітеліальному слизовому шарі та, відповідно, поглиблюють клініку гастриту [20, 21].

Встановлено, що у пацієнтів з хронічним панкреатитом патологія тканин пародонта відмічається у 90% випадків. При цьому частота виникнення та важкість перебігу співвідноситься з порушенням утворення активної протромбінази, антиагрегаційної, антикоагуляційної та фібринолітичної активності судинної стінки, зниженням загальної коагуляційної здатності венозної крові, що мають місце при хронічному панкреатиті [4, 6, 13].

При обстеженні ротової порожнини пацієнтів із дисбіозом кишківника в більшості випадків спостерігалась погана гігієна порожнини рота та наявність твердих та м'яких зубних відкладень, що є передумою виникнення запального процесу в пародонті [12].

У пацієнтів із захворюваннями печінки та жовчовивідних шляхів відмічається 100% ураження тканин пародонта. Відзначається етіологічний зв'язок між хронічними захворюваннями печінки та маргінальним пародонтом. Зокрема, при хронічних гепатитах виявляється більша частота стоматологічної патології ніж у здорових, а наявність цирозу печінки значно впливає на глибину пародонтальних кишень та втрату прикріплення [14, 21]. При цьому відмічається значне ураження

судин мікроциркуляторного русла, особливо капілярів у поєднанні з дистрофічними змінами в епітелії та стромі ясен [17].

Захворювання пародонта виявлені в 97,4% хворих неспецифічним виразковим колітом [3]. Втягнення у патологічний процес органів, які зв'язані функціонально з товстим кишківником супроводжується порушенням їх діяльності. Захворювання травної системи призводить до зниження неспецифічної резистентності організму, що в свою чергу сприяє негативному впливу на пародонт та

слизову оболонку мікрофлори, яка знаходиться в порожнині рота [20, 21, 24]. Існують дані в літературі, що кількісний та якісний склад мікрофлори порожнини рота залежить від реактивності організму [19, 24].

Таким чином, аналіз результатів багатьох досліджень свідчить про високу частоту уражень тканин пародонта на фоні супутньої патології шлунково-кишкового тракту. Тому питання своєчасної та якісної діагностики даних захворювань і успішного лікування потребує подальшого поглибленого вивчення.

Список літератури

1. Данилевський Н.Ф. Заболевания пародонта / Н.Ф. Данилевський, А.В. Борисенко — Київ: Здоров'я, 2000. — 462 с.
2. Горбачева Л.А. Общесоматические аспекты патогенеза и лечения генерализованного пародонтита / Л.А. Горбачева, А.И. Кирсанов, Л.Ю. Орехова // Стоматология. — 2001. — Т.80, № 1. — С.26-34.
3. Ткачук Н.Н. Особенности лечения и терапия пародонтита у больных неспецифическим язвенным колитом, автореферат. — 1984. — с.23.
4. Вейсгейм Л.Д. Состояние вопроса о влиянии соматических заболеваний на клинику и лечение пародонтитов / Л.Д. Вейсгейм, Е.В. Люмкис // Новое в стоматологии. — 2004. — №:6(122). — С.75-77.
5. Дмитриева Л.А. Пародонтит / Л.А. Дмитриева — Москва: МЕДпресс-информ, 2007. — 70-79, 100-163 с.
6. Кирсанов А.Н. Механизмы взаимосвязи патологии внутренних органов и пародонта / А.Н. Кирсанов, Л.А. Горбачева // Пародонтология. — 1999. — № 1. — С.36-39.
7. Півторак К.В. Імунний статус при загостренні неспецифічного виразкового коліту та хвороби Крона, залежність від наявності анемічного синдрому / К.В. Півторак // Біомедична та біосоціальна антропологія. — 2008. — № 11 — С.156-159.
8. Подгаецкая О.Е. Этиология и патогенез хронического генерализованного пародонтита / О.Е. Подгаецкая, С.А. Шнайдер // Буковинський медичний вісник. — 2007. — № 1. — С.127;
9. Самойленко А.В. Сучасні аспекти етіології, патогенезу та лікування різних клінічних варіантів генералізованого пародонтиту: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. мед. наук: спец. 14.01.22 / А.В. Самойленко. — Одеса, 2003. — 34 с.
10. Матвійчук Х.Б. Пародонтальний статус у хворих на виразкову хворобу шлунка і дванадцятипалої кишки / Матвійчук Х.Б. // Актуальні питання стоматології сьогодні: Наук.-практ. конф., 2010: матеріали конф. — Тернопіль. — 2010. — С. 11-12.
11. Ємельянова Н.Ю. Зміни тканин пародонта у хворих на гастроєзофагеальну рефлюксну хворобу / Ємельянова Н.Ю. // III (X) з'їзд Асоціації стоматологів України, 2008: матеріали з'їзду. — Полтава. — 2008. — С.157-158.
12. Кулигіна В.М., Левицька О.В. Результати обстеження клінічного стану та гігієни ротової порожнини хворих на дисбактеріоз кишківника / Кулигіна В.М., Левицька О.В. // III (X) з'їзд Асоціації стоматологів України, 2008: матеріали з'їзду. — Полтава. — 2008. — С. 186-187.
13. Колесова Н.В. Особливості генезу генералізованого пародонтиту в осіб із соматичною патологією / Колесова Н.В. // III (X) з'їзд Асоціації стоматологів України, 2008: матеріали з'їзду. — Полтава. — 2008. — С. 195-196.
14. Бандрівський Ю.Л., Бандрівська Н.Н., Авдєєв О.В. Взаємозв'язок захворювань пародонту із соматичною патологією / Ю.Л. Бандрівський, Н.Н. Бандрівська, О.В. Авдєєв // Галицький лікарський вісник. — 2008. — № 4. — С.95-96;
15. Орехова Л.Ю. Клинико-иммунологические микробиологические параллели в течении хронического генерализованного пародонтита и язвенной болезни желудка // Стоматология, 2006, т. 85, № 6. — С. 22 — 26.
16. Каспина А.И., Дрожжина В.А., Керзиков А.Ф., Керзиков О.А. Влияние инфицирования Helicobacter pylori на состояние слизистой оболочки полости рта // Ин-т стоматологии, 2003, № 4. — С. 46 — 49.
17. Цимбалістов А.В. Патологіологічні аспекти розвитку сочєтанної патології порожнини рота та жєлудочно-кишєчного тракту / А.В.Цимбалістов, Н.С.Робакідзе // Стоматологія для всіх. — 2005. — № 1. — С. 28 — 34.
18. Мамєдов Р.М. Влияние комплекса социально-поведенческих факторов на взаимосвязанную распространенность воспалительных заболеваний пародонта, хронического гастрита и Helicobacter pylori — инфекции / Р.М.Мамєдов // Современная стоматология. — 2010. — № 3. — С. 48 — 52.
19. Гончарук Л.В., Косєнко К.Н., Гончарук С.Ф. Взаємозв'язок воспалительных заболеваний пародонта и соматической патологии / Л.В. Гончарук, К.Н.Косєнко, С.Ф.Гончарук // Современная стоматология. — 2011. — № 1. — С. 37 — 40.
20. Мащєнко И.С. Иммунологические и гормональные аспекты патогенеза генерализованного пародон-

- тата / Мащенко И.С. // Вісник стоматології. Спеціальний випуск. — 2003. — № 13. — С. 22—25.
21. Горбачева И.А. Единство системных патогенетических механизмов при заболеваниях внутренних органов, ассоциированных с генерализованным пародонтитом/ Л.А. Горбачева, А.Н. Кирсанов, Л.Ю. Орехова// Стоматология. — 2004. — № 3. — С. 6—11.
22. Лепилин А.В. Некоторые механизмы возникновения и прогрессирования воспалительных заболеваний пародонта на фоне гастроэзофагеальной рефлюксной болезни/ А.В. Лепилин, М.А. Осадчук, Н.В. Булкина// Российский стоматологический журнал. — 2004. — № 5. — С. 34—36.
23. Деньга І.С. Корекція кишкового дисбактеріозу в поетапній імунореабілітації хворих на генералізований пародонтит/ І.С. Деньга// Експериментальна та клінічна фізіологія та біохімія. — 2003. — № 2. — С. 95-103.
24. Мдинарадзе Г.Н. Оказание стоматологической помощи пациентам с неспецифическим язвенным колитом и болезнью Крона: автореф. дис. на здобуття науч. степени канд. мед. наук: спец. 14.01.21 / Г.Н.Мдинарадзе. — Москва, 2006. — 35 с.

Отримано 11.05.11